

Міністерство освіти і науки України
Одеський національний політехнічний університет
Гуманітарний факультет
кафедра соціальної роботи та кадрового менеджменту

Співорганізатори:

Південно-Українське відділення Соціологічної асоціації України

Адыгейский Государственный Университет
Центр социально-психологических проблем

Головне управління праці та соціального захисту населення
Одеської обласної державної адміністрації

**МАТЕРІАЛИ
ДРУГОЇ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«АКТУАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ
В СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ»**

**ОДЕСА
15 ЖОВТНЯ 2013 року**

ББК 60.54.94.3
УДК 316.472.082.2
А 437

Редакційна колегія:

Головний редактор: В. В. Корнешук, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної роботи та кадрового менеджменту Одеського національного політехнічного університету.

Відповідальний секретар: Д. О. Виставкіна, кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціальної роботи та кадрового менеджменту Одеського національного політехнічного університету.

Члени редколегії:

Волович В. І., доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри методології та методів соціологічних досліджень Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка

Гансова Е. А., доктор філософських наук, професор кафедри соціології Інституту соціальних наук Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова

Іванчук М. Г., доктор психологічних наук, професор, завідувач центру моніторингу та забезпечення якості підготовки фахівців Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Колот С. О., кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціальної роботи та кадрового менеджменту Одеського національного політехнічного університету.

Лисенко О. М., кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціальної роботи та кадрового менеджменту Одеського національного політехнічного університету

Пенішкєвич Д. І., кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри загальної і соціальної педагогіки, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Федірчик Т. Д., кандидат педагогічних наук, доцент, заступник декана факультета педагогіки, психології та соціальної роботи, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Хижняк Л. М., доктор соціологічних наук, професор, заступник декана з наукової роботи кафедри прикладної соціології соціологічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

Рецензенти:

Богданова І. М., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної педагогіки, психології та педагогічних інновацій Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського

Васильєв В. В., кандидат педагогічних наук, доцент Дніпропетровського національного університету ім. О. Гончара

Онишук В. М., доктор соціологічних наук, професор, завідувач кафедри кафедри соціології Інституту соціальних наук Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова

Актуальні дослідження в соціальній сфері : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, (м. Одеса, 15 жовтня 2013 р.) / гол. ред. В. В. Корнешук. — Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2013. — 300 с.

ISBN 978-966-2070-82-8

У збірнику опубліковані тези українських та зарубіжних авторів, які висвітлюють проблеми соціальної роботи, кадрового менеджменту та підготовки фахівців соціономічних професій.

ББК 60.54.94.3
УДК 316.472.082.2

ISBN 978-966-2070-82-8

©Одеський національний політехнічний університет, кафедра соціальної роботи та кадрового менеджменту, 2013

Дане дослідження доводить необхідність більш глибокого вивчення проблем старіння населення, аналізу становища літніх людей та їх основних проблем, організації соціального захисту людей старшого покоління.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Шахматов Н. Ф. Психическое старение: счастливое и болезненное / Н. Ф. Шахматов. - М. : Медицина, 1996. - 303 с.
2. Чайковська В. В. Старіюче суспільство України: запити та рішення / В. В. Чайковська, Л. А. Стаднюк, Л. В. Єгорова [та ін.] // Пробл. старения и долголетия. - 2011. - № 2. - С. 246–251.

Семенкова А. Н. (*Одесса, Украина*)

РАЦИОНАЛЬНОСТЬ КАК МЕТОДОЛОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНОГО ЗНАНИЯ

В тезисах рассматривается проблема дефиниции рациональности в социально-гуманитарном знании и проблема построения единой концептуальной основы типологии рациональности.

Ключевые слова: рациональность, наука, типология, дефиниция рациональности.

Semenkova Alina (*Odessa, Ukraine*)

RATIONALITY AS A METHODOLOGICAL PROBLEM OF SOCIAL SCIENCES

The thesis considers the problem of the definition of rationality in social-humanitarian Sciences and the problem of constructing of a unified conceptual framework of the typology of rationality.

Key words: rationality, science, typology, the definition of rationality.

Рациональность как научная проблема является одной из наиболее обсуждаемых проблем и актуальным предметом исследования в социальных и гуманитарных науках. Рациональность – многогранное понятие, которое репрезентирует и эксплицирует образ разума, общие принципы научного знания и саморефлексию субъекта. Также, следует признать, что сама идея рациональности в современном научном знании выступает как символ современной цивилизации, со всеми ее особенностями и противоречиями. Вместе с тем, рациональность как

научная проблема, предполагает глубокое понимание происходящих в науке логических, гносеологических, методологических, лингвистических, социально-культурных и социально-психологических процессов, их развития и закономерностей [2]. Понимание рациональности в таком контексте связано с непрерывным процессом динамического развития науки, возникновением и формированием ее перспективных исследовательских направлений и новых стратегических целей. Возникающие новые концептуальные представления в научном познании по-новому затрагивают проблему рациональности, обуславливая формирование полиморфности дефиниций рациональности и, вместе с тем, порождая существенные затруднения построения единой системы, ее интерпретации. Допустимо признать, что процесс пересмотра принципов и перемещение границ научной рациональности продолжает свое развитие. Осуществляется проникновение понятий и методов гуманитарных наук в социальные и естественные науки и наоборот, что в свою очередь, ставит вопрос о способах репрезентации природной и социокультурной реальности. Методология науки все чаще обращается к категориальному базису и методам гуманитарных наук. Причиной данного процесса является ограниченность позиции субъекта как опосредованного наблюдателя, осмысление его детерминированности различными социокультурными формами, в особенности социальными и языковыми стереотипами [1, с.174].

Данное обстоятельство обуславливает существование теоретического плюрализма в отношении рациональности, что, в свою очередь, создает методологическую проблему, связанную с построением определенной типологии рациональности и выявлением в рамках этой типологии иерархии различных видов рациональности, а также созданием между ними логических взаимосвязей. Адекватной в данном контексте представляется позиция А.Н. Ракитова, согласно которой «рациональность следует рассматривать не как абстрактно-логический, но как социально-культурный, развивающийся структурно сложный феномен. Концепция рациональности должна быть применимой к формам и способам мышления, поведения и деятельности. Она должна также фиксировать, отражать и оценивать существование и существующие формы социальной организации» [3, с. 69], что указывает на необходимость методологического единства в типологии рациональности, не упрощая при этом многоаспектности данной дефиниции.

В современной науке выделяют более двадцати различных типов рациональности. Традиционно существующие в философской и научной литературе версии интерпретации проблемы рациональности (классическая, неклассическая и постнеклассическая [4]) в настоящее время претерпевают видоизменения и дополнения. Так, рациональность представляется, с одной стороны, как свойство вещей, объектов, процессов и всего, что существует, характеризующееся упорядоченностью и законосообразностью. С другой стороны – рациональность понимается в качестве субъективной

способности (возможности какого-либо проявления, или события), которая направлена на творчество и познание. А рациональное мышление, в свою очередь, характеризуется такими чертами как устойчивость, порядок, воспроизводимость, целенаправленность, обоснованность (эмпирическая подтвержденность) [6, с.135].

Полиморфности дефиниций рациональности показывают, что рассмотрение в качестве признаков рациональности отдельных содержаний реальности не приводит к теоретическому синтезу, а, напротив, сегментирует обсуждаемое содержательное поле, углубляя конфликтность различных версий рациональности. Таким образом, закономерным является недостаточная четкость и неопределенность содержания понятия «рациональность» [5]. Представленные выше подходы к проблеме рациональности оставляют неразрешенными ряд проблем, связанных с теоретической обоснованностью и сути критериев рациональности, в качестве которых выступают частные содержания опыта, деятельности, сознания и социальной жизни.

ЛІТЕРАТУРА // LITERATURA // REFERENCES

1. Афанасьев А.И. Нарратив и социокультурная реальность / Афанасьев А.И. // Докса. Збірник наукових праць з філософії та філології. Вып.6. Мова, текст, культура. – Одесса: ОНУ ім.І.І. Мечнікова, 2004. – с.174-182.
2. Касавин И.Т., Сокулер З.А. Рациональность в познании и практике. Критический очерк / Касавин И.Т., Сокулер З.А. – М.:Наука, 1989. – 192 с.
3. Ракитов А.Н. Рациональность и теоретическое познание / Ракитов А.Н. // Вопросы Философии. – М.,1993. – № 11. – С. 68-81. Степин В.С. Философия науки и техники. Учебное пособие. / Степин В.С., Горохов В.Г., Розов М.А. – М.: Гардарики,1999. – 400 с.
4. Труфанов Д.О. О способах проблематизации рациональности в социологии / Труфанов Д.О. // Вестник НГУЭУ, 2012. – №4. – С. 167-174. – Режим доступа: trufanov.wordpress.com
5. Черная А.Н. Взаимосвязь рационального и иррационального в концепции философии истории А. Тойнби / Черная А.Н. // Наука. Релігія. Суспільство. – Донецьк,2010. – № 2. – С.134-141.